Przesyłka opłacona ryczałtem

AIDAS

VILNIAUS LIETUVIŲ LAIKRAŠTIS
eina antradieniais ir penktadieniais

DUODA NEMOKAMUS PRIEDUS
Ūkininkams – „ŪKININKĄ"
Vaikams – „VARPELĮ"

Nr. 42 | Vilnius 1938 m. rugsėjo 23 d. | Pirmi metai

DIDELIŲ ĮVYKIŲ IŠVAKARĖSE

„Aido" skaitytojus stengiamės plačiai informuoti ne tik iš vietos ir viso krašto lietuvių gyvenimo, bet duodame daug žinių iš viso pasaulio, kas tik kur naujo ir įdomaus įvyksta.

O šiuo metu pasaulyje, ar geriau sakant Europoje, vyksta iš tikro nepaprasti dalykai, kuriuos atsidėjęs seka visas pasaulis, domisi tuo, kas bus ne tik ryt, ar poryt, bet kas bus po valandos, po dviejų.

Gyvename tokį svarbų laikotarpį, kad šiemet yra ne tik istoriniai metai, mėnesiai, bet turime ne mažai istorinių savaičių ir net dienų, kada lyg kaleidoskope vyksta vienas už kitą svarbesni faktai. Štai nors ir per paskutines kelias savaites turėjome tiek daug svarbių įvykių, kad nėra galimumo jų ne tik aptarti, bet nesuspėji visų ir sužymėti. Tačiau iš daugelio didesnių ir mažesnių įvykių kartais iškyla nepaprastos reikšmės faktas, kuriuo visi interesuojasi, aplink kurį sukasi visas to laikotarpio politinis gyvenimas.

Toksai svarbus įvykis - faktas, kuriuo dabar gyvena visa Europa, yra tai Čekoslovakijos klausimas. Kol dar buvo nepriklausoma Austrija, tol Vokietijos ir Čekoslovakijos santykiai buvo šiaip taip pakenčiami, bet, kai šiemet kovo 12-14 dienomis vokiečių kariuomenė užėmė Austriją ir kai vėliau oficiališkai ją prijungė prie Vokietijos, pradėjo gesti Čekoslovakijos - Vokietijos santykiai, kurie gegužės 20 - 22 dienomis buvo labai įtempti. Vėliau šiek tiek pagerėjo, bet, tur būt, tik tam, kad dar labiau pablogėtų, kad prieitų prie to, kas dabar vyksta.

O vyksta tikrai nepaprasti dalykai. Vokietija beveik oficiališkai pareikalavo, kad Čekoslovakijos valstybės dalis, kur gyvena vokiečiai, būtų prijungta prie Vokietijos. Berlyno skatinami, pakėlė galvas ir Čekoslovakijos vokiečiai, kurių vadai pradėjo statyti vyriausybei ultimatumus, o kai juos atmetė, išbėgioję į Vokietiją pradėjo organizuoti korpusą, su kurio pagelba norima išvaduoti neva tai čekų spaudžiamus vokiečius.

Į konfliktą įsimaišė Europos didžvalstybės, kurių vyriausybės, pamiršusios neseniai pasirašytas sutartis ir duotus pasižadėjimus, pradėjo skaitytis tik su jėga, kurią dabar reprezentuoja Vokietija.

Dėl kai kurių aplinkybių negalime šiuo klausimu plačiau išsitarti, palikdami patiems skaitytojams daryti išvadas iš žinių, kurių daug dedame iš politinio Europos gyvenimo, kuris šiuo metu yra nepaprastai įkaitintas. Šio gyvenimo ratai taip greit rieda, kad nieks negali numatyti, kur ir kaip tas kavalieriškas važiavimas pasibaigs. Viena tik aišku, kad stovime nepaprastų įvykių išvakarėse.

×

Paskutinės žinios praneša, kad tie įvykiai jau pradeda aiškėti. Čekoslovakijos vyriausybė, gynusi iki paskutiniųjų savo valstybės sienas, buvo priversta nusileisti dėl vadinamojo Sudetų krašto, kuriame gyvena daug vokiečių.

Tuo būdu šiemet turime antrą iš eilės įvykį, kada Vokietija be jokio karo didina savo valstybę, plečia jos sienas. Yra tai iš tikro nepaprastas istorijos gyvenime reiškinys, kuris ateityje gali tapti visuotiniu dėsniu, kurį didesnės valstybės taikins mažesnėms.

Kaune steigiamas Lituanistikos Institutas

Lietuvos vyriausybė nutarė Kaune steigti Lituanistikos Institutą, kurio tikslas—tirti lietuvių kalbą, tautosaką ir Lietuvos praeitį, rinkti, tvarkyti ir skelbti lietuvių kalbos, tautosakos ir Lietuvos istorijos mokslinę medžiagą ir šaltinius, atstovauti lituanistikos mokslus Lietuvoje ir užsienyje. To siekdamas, institutas laikys lituanikos mokslų biblioteką, archyvą ir kitokias jo darbui reikalingas įstaigas, kvies mokslo kongresus, ruoš parodas, skelbs lituanistikos mokslų konkursus ir skirs premijas, ruoš paskaitas, kursus ir leis reikalingą periodika, ruoš lituanistikos specialistus, nustatys technikinius terminus mokslo ir praktikos reikalams.

Institutas turės tris skyrius: lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos ir lietuvių tautosakos.

Lituanistikos Instituto žinion pereis dabar ruošiamas spaudai lietuvių kalbos žodynas, tautosakos archyvas, žemės vardynas, pavardžių ir vietovardžių komisijos rinkiniai, Vytauto Didžiojo Universiteto fonetikos laboratorija ir lituanistikos knygų bei rankraščių dublikatai.

HITLERIS IR ČEMBERLENAS ANTRĄ KARTĄ

Ką pasakė Hitleris apie Čekus

Šio mėn. 18 dieną, kada Londone posėdžiavo Anglijos ir Prancūzijos ministeriai, anglų dienraščio „Daily Mail" specialus korespondentas kalbėjosi su Hitleriu apie susidariusią padėtį.

Hitleris apie Čekus kalbėjo, juos žemindamas, kaipo antraeilę tautą. Hitlerio nuomone, Čekoslovakijoje esą tik 7 milijonai čekų ir 8 milijonai kitų tautų, todėl, girdi, esą vyriausias laikas pabaigti su dabartine Čekoslovakija. Tai esanti votis, kuri nuodijanti Europos organizmą.

Toliau Hitleris pareiškė, kad Vokietija turėjusi didinti savo armiją ir laivyną todėl, kad Čekoslovakija turinti sudariusi sutartį su Sovietų Rusija. Iš eiles Hitleris pareiškė, kad jis gerai susipažinęs su Prancūzijos pasienio tvirtovėmis liepęs Vokietijos pasienyje pastatyti dar stipresnes tvirtoves, kurių nieks neįveiks. Baigdamas pasikalbėjimą, Hitleris dar kartą užsiminė apie Čekus ir tą progą pareiškė, kad jeigu jie suimtų Henleiną, tai jis pats — Hitleris vadovautų Sudetų vokiečiams.

Čekoslovakijos vokiečių korpusas

Vokiečių spauda jau praėjusią savaitę pradėjo dėti aliarmuojančių žinių, kad iš Čekoslovakijos į Vokietiją esą daug atbėga vokiečių, kurie talpinami specialiuose lageriuose.

Kartu buvo pranešta, kad iš pabėgusių Čekoslovakijos vokiečių pradėtas steigti Vokietijoje specialus korpusas, kuriame būsią apie 100.000 kareivių. Pranešama, kad visuose pabėgusių iš Čekoslovakijos vokiečių lageriuose organizuojami mitingai, kuriuose raginami vokiečiai pasitikėti Henleinu ir laukti, kol bus duotas ženklas eiti gelbėti savo tautiečius.

Prancūzų ir anglų spaudos nusistatymas

Jau anksčiau mūsų laikraštyje buvo minėta, kad anglų kai kurie laikraščiai pradėjo palaikyti vokiečių reikalavimus, kartu patardami Čekoslovakijai, kad ji dalį savo valstybės atiduotų Vokietijai. Toksai anglų spaudos nusistatymas darėsi vis griežtesnis, kol pagaliau anglų laikraščiai visiškai perėjo vokiečių pusėn, kaltindami Čekoslovakija.

Kiek vėliau pakeitė savo pirmykštį nusistatymą ir Prancūzijos spauda. Daugelis Paryžiaus laikraščių taip pat pasisakė prieš Čekoslovakiją, patardami jai išsižadėti visų tautinių mažumų.

Ko pareikalavo Lenkija

Šio mėn 19 dieną Katovicuose buvo sušauktas lenkų gyventojų mitingas, kurio metu buvo kalbėta apie lenkų gyventojus Čekoslovakijoje. Mitinge buvo priimta rezoliucija, kurioje reikalaujama atiduoti Lenkijai dabartinės Čekoslovakijos dalį, vadinamąjį Čekų Cešiną, kuriame esą gyvena apie 170.000 lenkų.

Tą pačią dieną Lenkijos ambasadoriai Berlyne, Londone, Paryžiuje ir Ryme padarė demaršus, primindami, kad Lenkija esanti gyvai suinteresuota Čekoslovakijos klausimu. Lenkijos vyriausybės nuomone, kokios teisės bus pripažintos Čekoslovakijos vokiečiams, tokios pačios teisės turinčios būti pripažintos ir lenkų gyventojams, kurie dviejose pasienio apskrityse sudarą daugumą.

Be to, šio mėn. 20 dieną Lenkijos ambasadorius Berlyne Lipskis buvo nuvykęs į Berchtesgadeną ir čia pasimatė su Hitleriu. Audiencijos metu dalyvavo ir Vokietijos užsienių reikalų ministeris.

Min. Lozoraičio pareiškimas Ženevoje

Rugsėjo 21 d. Lietuvos užsienių reikalų ministeris St. Lozoraitis Tautų Sąjungos pilnumos posėdyje pasakė kalbą, kurioje pareiškė Lietuvos nusistatymą Tautų Sąjungos atžvilgiu. Min. Lozoraitis pažymėjo, kad Lietuva visą laiką buvo ir dabar tebėra ištikima nustatytiems Tautų Sąjungos principams ir visada bus pasiryžusi tų principų plotmėje bendradarbiauti. Suminėjęs Tautų Sąjungos nepasisekimus, min. Lozoraitis pabrėžė, kad tie nepasisekimai esą susiję su visuotiniu pasaulio kriziu.

Tą pačią dieną min. Lozoraitis buvo suruošęs Ženevoje vaišes, kuriose dalyvavo pakviesti Tautų Sąjungos konferencijos pirmininkas, Prancūzijos, Anglijos, Čekoslovakijos, Sovietų Rusijos ir kai kurių kitų valstybių atstovai. Taip pat dalyvavo Lietuvos pasiuntiniai: Varšuvoje K. Škirpa ir Paryžiuje P. Klimas.

Sugrįžo Lietuvos Valstybės Prezidentas

Lietuvos Valstybės Prezidentas Antanas Smetona šią vasarą praleido savo gimtajame Užulėnio kaime, Ukmergės apskr. Į Kauną atvažiuodavo tik atsiradus svarbesniam reikalui.

Užulėny Valstybės Prezidentas turi savo ūkį, kur bevasarodamas gyvai domėjosi laukų darbais ir stebėjo apylinkės ūkininkų gyvenimo būklę. Sulaukęs svečių, Valstybės Prezidentas pats aprodydavo savo ūkį, jo laukus ir ūkiškus įrengimus.

Šiomis dienomis Valstybės Prezidentas Antanas Smetona iš Užulėnio sugrįžo Kaunan. Jam pravažiuojant Ukmergės apskrityje visur buvo papuošti vartai, laukė mokyklos, organizacijos ir šiaip daug žmonių. Valstybės Prezidentas visur buvo pasitinkamas ir palydimas su kalbomis ir nuoširdžiomis ovacijomis.

Kaune, prie prezidentūros namų Valstybės Prezidentą pasitiko vyriausybė su ministeriu pirmininku kun. Vl. Mironu priešaky.

— Belaukiant naujų Klaipėdos krašto seimelio rinkimų, dabar pakeistas rinkimų įstatymas, pagal kurį rinkimų tvarka bus žymiai suprastinta, kad rinkimai galėtų vykti didesniu spartumu.

— Dabar įvairiose Lietuvos vietose rengiamos derliaus šventės, į kurias nuvažiuoja dalyvauti vyriausybės nariai ir ūkiškųjų organizacijų atstovai. Tokios iškilmės jau buvo surengtos Vendziogaloje, Panemunėly ir Vyžionyse.

— Rugsėjo 17 d. Kaune tragiškai mirė apygardos teismo teisėjas Mečislovas Bortkevičius. Velionis buvo dailininkas ir paliko labai daug nupieštų paveikslu, kuriuos testamentu užrašė Šiaulių „Aušros" muziejui.

Iš T. Sąjungos posėdžių

Kaip žinia, šiuo metu Ženevoje posėdžiauja 19-toji Tautų Sąjungos pilnumos sesija. Tačiau apie Tautų Sąjungos posėdžius spaudoje beveik nėra jokių žinių, nes visų akys nukreiptos į Čekoslovakiją.

Kaip jau „Aido" skaitytojus informavome, Lenkija atsisakė išstatyti savo kandidatūrą į nenuolatinius Tautų Sąjungos Tarybos narius. Todėl ir dabar Tarybos posėdžiuose Lenkijos delegatas nedalyvauja.

Šio mėn. 20 dieną popietinėmis valandomis įvyko eilinis pilnumos posėdis, kuriame turėjo būti išrinkti trys nauji nenuolatiniai nariai. Bet prezidiumui pasiūlus, Tarybos narių rinkimai buvo atidėti vėlesniam laikui.

Tame pačiame posėdyje buvo paliestas Kinijos klausimas. Kinijos delegatas Ko, atpasakojęs Japonijos prieš Kiniją užpuolimą, siūlė Tautų Sąjungai pritaikinti Japonijai statute numatytas sankcijas. Kadangi praktikoje sankcijų pritaikinti nieks negali, tai buvo nutarta nusiųsti Japonijai pakvietimą, kad ji atsiųstų į Tarybą savo delegatą. Japonijos vyriausybė pranešė Tautų Sąjungos Tarybai, kad ji neatsiųsianti jokio savo delegato.

Šio mėn. 21 dieną pilnumos posėdyje naujais Tautų Sąjungos Tarybos nariais buvo išrinktos šios trys valstybės: Jugoslavija, Graikija ir San Domingo (Pietų Amerikos valstybė).

Pasibaigė didieji Lenkijos armijos manievrai Voluinėje

Jau trumpai buvo minėta, kad paskutiniu metu Voluinėje įvyko didieji Lenkijos armijos manievrai, kuriuose dalyvavo Lenkijos maršalas Rydz Smigly ir karo ministeris generolas Kaspšyckis.

Manievrams pasibaigus, Lucke įvyko didelis kariuomenės paradas. Lenkų spaudos pranešimu, dalyvavusios manievruose kariuomenės paradas užtruko apie 7 valandas. Paradą priėmė marš. Rydz-Smigly.

Ta proga Lucko miestas ir visi Voluinės valsčiai maršalui Rydz-Smigly įteikė garbės piliečio diplomus.

Vėliau, paradui pasibaigus, maršalas dalyvavo vietinio Ozono suvažiavime, kuriame pasakė kalbą Ozono vadas gen. Skvarčynskis.

Antras Lenkijos demaršas

Oficiališkai pranešama, kad šio mėn. 20 dieną Lenkijos ambasadoriai Ryme, Paryžiuje, Londone ir Berlyne antrą kartą padarė demaršus, išdėstydami Lenkijos vyriausybės nusistatymą dėl Čekoslovakijos klausimo, kuris įgijo tarptautinio pobūdžio.

Kartu Lenkijos pasiuntinys Prahoje min. Pape įteikė Čekoslovakijos užsienių reikalų ministeriui notą, kurioje pareiškiama, kad Lenkijos vyriausybė laukianti iš Čekoslovakijos vyriausybės, kad ji išspręsianti lenkų klausimą taip, kaip bus išspręstas vokiečių klausimas. Be to, min. Pape pranešė, kad Lenkija atsisakanti nuo 1925 metų Čekoslovakijos—Lenkijos sutarties.

Užsienis apie Lenkijos reikalavimus

Lenkijos pasiuntinių didžvalstybių sostinėse pakartotini demaršai dėl Čekoslovakijoje gyvenančių lenkų, gausūs mitingai, kuriuose kalbėtojai reikalauja grąžinti Užolzės Sileziją Lenkijai ir griežtas lenkiškų laikraščių tonas Čekoslovakijos atžvilgiu užsienyje padarė didelį įspūdį.

Telegramų pranešimu, italų ir vokiečių spauda pritarianti Lenkijos reikalavimui. Koks yra anglų spaudos šiuo klausimu nusistatymas, nepranešama. Lenkų laikraščiai ir net oficiali telegramų agentūra Pat nusiskundžia, kad Lenkijos reikalavimus kritiškai patraktavusi prancūzų spauda.

„Kurjer Warszawski" dienraščio korespondentas iš Paryžiaus praneša, kad įtakingiausias prancūzų dienraštis „Le Temps" nenorįs suprasti Lenkijos nusistatymo Čekoslovakijos atžvilgiu. Kartu pareiškia abejojimą, kad Lenkijos ir Vengrijos vyriausybių nusistaty-

(Žinios pabaiga 4-tame puslapyje).

Universiteto rektorius prof. M. ROMERIS sako inauguracinę kalbą.

Iškilmingas naujų 1938 - 39 mokslo metų atidarymas Vytauto Didžiojo Universitete Kaune.

Universiteto profesoriai, aukštieji visuomenės atstovai ir naujieji studentai iškilmių metu.

Vytauto Didžiojo Universitetas Kaune

pradėjo naujus mokslo metus

Vytauto Didžiojo Universitetas Kaune įsteigtas 1922 metais. Iki šiol universitetą pabaigė ir gavo aukštojo mokslo diplomus 3.166 asmens. Dabar universitete yra apie 3.000 studentų.

Rugsėjo 15 dieną Vytauto Didžiojo Universitetas pradėjo mokslo metus naujųjų studentų imatrikuliacija (priėmimu). Iškilmėse dalyvavo universiteto vadovybė, profesoriai, studentų organizacijos ir studentai kandidatai.

Paskirtu laiku į iškilmių salę buvo įnešta 17 studentiškų organizacijų vėliavų, kurios apsupo prezidiumo stalą. Po to įėjo universiteto vadovybė ir prasidėjo iškilmės. Pirmiausia sugiedotas Tautos himnas. Nutilus paskutiniam himno aidui, ėmė kalbėti universiteto rektorius prof. M. Romeris, kuris jaunuosius studentus pasveikino, suminėjo universiteto paskirtį ir priminė studentų pareigas bei uždavinius.

Rektoriaus kalbą studentai palydėjo audringais plojimais.

Toliau kalbėjo prorektorius prof. Blažys. Jis padarė pranešimą iš universiteto gyvenimo ir apie naujai įstojusius. Pasak jo, iki imatrikuliacijos dienos universitetas esąs gavęs (naujų ir grįžtančių studentų) iš viso 1.038 prašymus. Iš jų 668 prašymai apsvarstyti ir jų padavėjai priimti. Į Teologijos-filosofijos fakultetą yra paduota 48 prašymai (5 senų studentų), iš jų priimti 36, į Humanitarinių mokslų fak. paduota 155 prašymai (13 senų studentų) iš jų priimta 103; į Matematikos-gamtos fak. paduota 128 prašymai (11 senų studentų), iš jų priimti 76; į Medicinos fak. paduota 173 prašymai (24 senų studentų), iš jų priimti 91, į Technikos fak. paduota 247 prašymai (35 senų studentų) iš jų priimta 137.

Praėjusį pavasarį universitete buvo įregistruoti 2.894 studentai, o šį rudenį, numatoma bus įregistruoti apie 3.000. Pernai išduota 253 diplomai. Iš viso ligi šiol jau išduota 3.166 diplomai.

Kodėl privalome dalyvauti rinkimuose į savivaldybes

Kiekviena tauta turi gerų, naudingų būdo savybių ir blogų, neigiamų. Tas blogąsias savybes vadiname ydomis.

Visi, pavyzdžiui, žinome, kad mumyse, ypač šiame krašte, glūdi viena bloga yda, tai nedrąsumas, lankstymasis kam reikia ir kam nereikia ir abejingumas. Šią ydą įgijome seniau, eidami baudžiavą. Nors tie laikai jau seniai praėjo, tačiau dar ir dabar juntama jos įtaka mūsų būde.

Ši yda mūsų tautiškiems reikalams, o kartu ir mums patiems asmeniškai labai kenkia, daro daug žalos. Pavyzdžiui, mes, dažnai leidžiame save išnaudoti ir skriausti. Neišdrįstame drąsiai savo reikalų ginti.

Kai atsiranda proga prieš skriaudas bendrai pasisakyti, tai ir vėl pamojame ranka ir pagalvojame: „Tiek to; pakentėsiu, kaip nors gergyvensiu". Tuo tarpu rankos pamojimas tokiais atvejais yra begalo žalingas, nes kai tik parodai tą silpnybę, tai su tavimi nieks nesiskaito. O kai pačioje pradžioje drąsiai pasipurtysi, tai tavęs nejudins.

Toliau tenka prisipažinti, kad leisdami save išnaudoti, mes dar nemokame bendrai atstovauti savo reikalų. Susirinkę didesniame savųjų būryje nežinome, nuo ko pradėti kalbą. O jeigu mūsų tarpan įsimaišo keletas nelietuvių, tai ir nemokame ir neįšdrįstame atidaryti lūpų, nežinome, kas pasakyti. Tada, kaip avelės, leidžiame save vedžioti už nosies, nors juntame, kad taip nepritinka, negarbinga ir žalinga.

Pagaliau reikia priminti mūsų nesidomėjimas visuomenišku, bendru gyvenimu ir veikimu. Anaisiais sunkiais laikais visų klausėme, bijojome, pildėme jų norus, paliepimus. Niekur bendrai veikti, savo bendrais reikalais rūpintis negalėjome, todėl atpratome vieningai visi dėl vieno, vienas dėl visų veikti, kovoti. Tuo tarpu dabar jau ne tik dažnai galime, bet net turime dalyvauti visuomeniškame gyvenime, patys rūpintis bendrai savo įvairiais reikalais.

Pavyzdžiui, kiek mes laimėtume, jeigu visuose valsčiuose, kur tik mūs yra, turėtume savo išmintingus atstovus. Valsčius, kaip žinoma, visuomenišku ir ūkišku atžvilgiu pavedamas tvarkyti patiems vietos žmonėms. Taigi šiuo atveju turime didelę laisvę. Bet ar ją išnaudojame? Ar tinkamai rūpinames tais reikalais?

Kur tau! Dauguma mūsų mažai ir žinome, kas tame valsčiuje dedasi, ką jis gali padaryti ir ką padaro. Susirūpiname juo tik tada, kai reikia koks nors popieriukas gauti, mokėti mokesčiai, taisyti keliai, statyti mokyklos ir t. t. Žodžiu, žinome tik valsčiaus įsakymų pildymą Bet kad tuos įsakymus, mokesčius nutaria, paruošia patys to valsčiaus gyventojų išrinkti atstovai, tai tas mažai kam ir į galvą ateina. O kai pas vieną, kitą valsčiaus tarybos atstovą pasiklausi, kas ten per posėdžius nutarta, kokius jis turi sumanymus, ką kalbėjo, tai dažniausiai nieko atsakyti negali, nes jis ten tik sėdėjo ir klausė.

Visi šie pavyzdžiai rodo, kad nevertiname, nesirūpiname ir nemokame dalyvauti visuomeniškame, viešame gyvenime. Dėl to mes daug pralaimime.

Neatsitraukdami nuo valsčiaus savivaldybės reikalų, truputėlį sustokime prie gyvo pavyzdžio, paimto iš mūsų gyvenimo.

Štai viename valsčiuje atėjo laikas sudaryti ir nutarti, patvirtinti vadinamas valsčiaus biudžetas. Valsčiaus valdyba tą biudžetą paruošia, sudaro jo projektą. Vadinasi, sudaro pajamų ir išlaidų sąrašą. Tas pajamas turės sumokėti valsčiaus gyventojai kaipo valsčiaus mokestį. Išlaidos bus padarytos valsčiaus gyventojų reikalams. Susirinkusi valsčiaus taryba smulkiai kiekvieną pajamą ir išlaidą aptaria. Kai kurias pajamas gali padidinti, gali sumažinti, gali visai atmesti. Tas pat ir su išlaidomis. Gali nutarti tam reikalui tiek, o tam tiek, kitam visai nieko. Pavyzdžiui, valsčiaus valdyba numatė pirkti trijerį ir kitus įrankius sėkloms valyti. Tam reikalui numatė 1.000 auks. Bet tarybos nariai su tuo nesutinka, nes praneša, kad sėklų valymo punktas yra tame valsčiuje, tik jis dabar užantspauduotas, nes tai yra sulaikytos ūkio draugijos įrankis, duotas to valsčiaus ūkio rateliams. Kam pirkti naujas, jeigu tas rūdija. Tegul leidžia naudotis esamu. Ir pateikta valdybos išlaida atmetama. Vėl apskrities gydytojas nori, kad valsčiaus taryba patvirtintų kelius šimtus auks. išlaidų kovai su džiova. Bet taryba sako, kad pirmiau reikia sutaisyti tiltai, kad ūkininkams nereikėtų su gyvuliais ir patiems braidžioti, o pavasarį ir plaukioti per upę, kad būtų galima apsisaugoti peršalimų, susirgimų. Bus tiltai, nemirksime, o kartu rečiau sirgsime ir džiova.

Tokiu būdu pataisoma dešimtys įvairių sumanymų. Tos pataisos išeina valsčiaus gyventojų naudai.

Tai keletas pavyzdžių, kurie parodo, kaip didelę reikšmę turi savivaldybė ir kaip svarbu jos darbuose rūpestingai dalyvauti.

J.

BR. DOKŠAS

VIENGUNGIAI

4)

Nerami buvo vasara mūsų trijų viengungių šeimoje, o dar neramesnė atėjo žiema. Nežinia, kas būtų buvę toliau, jei Tomas nebūtų susikrovęs sau gūžtos: juk nei šis nei tas lindėti užsidariusiems. Pagaliau ir Motiejus, likus tik mums dviem, ėmė galvoti apie ateitį ir ieškoti naujos šeimininkės. Nei vienas nei antras mudviejų virti nemokėjome, todėl pabūgome, kad kartais nesusirgtume. Tačiau naujoji šeimininkė bus ne vyras, bet moteris.

— Nieko neišeina su vyrais, — išsitarė kartą Motiejus. — Tokiam darbui jie netinka. Moterys — kas kita: jos tam ir sukurtos, kad valgyti virtų.

— Žinoma, bus geriau, — patvirtinau, nors man buvo vis vien. Svarbu tik, kad būtų tvarka ir nekęstum bado.

Taigi Motiejus, pasikinkęs bėrį ėmė važinėti po turgus ir po kaimus, ieškodamas šeimininkės. Paprastai po Kalėdų, kai samdiniai pasiima atostogų, visi važinėja į turgus, o čia lengviausia samdyti norinčiam susirasti

— Va, žiūrėk ir viengungis, tas moterų nekentėlis po miestą slankioja, — su ironija kalbasi mergiščios. — Mat, niekas valgyti neišverda.

— Bet pas tokį tik jau neisiu tarnauti! — atsako draugė.

— Kad taip visos susitartų, riesta būtų viengungiui, — filosofuoja toliau. Bet gėda ir eiti pas tokį.

Motiejus vaikšto po miestą, prašo pažįstamuosius prirodyti tarnaitę, o šios, lyg susitarusios atsako:

— Tik ką susiderėjau. Jei anksčiau...

Ir taip Motiejus ištisas tris savaites kiekvieną turgadienį važinėjo į miestelį, kiekvieną dieną kalėdojo po kaimus, bet nieko nepešė.

— Velnias griebtų tas moteris! — nusikeikė kantrybės pritrūkęs vieną vakarą. — Rodos, kad nė viena neina tarnauti. Matyt, šėtonai susitarė...

— Man į galvą dingtelėjo kvaila mintis, kurią tuoj ir pasakiau.

— Imk važinėti piršliais — gal greičiau laimėsi. Kiekviena bijo senmerge likti, o be to, nareiks mokėti algos ir dar pasogos gausi.

— Bet... — norėjo kažką sakyti, bet nutilo ir ėmė galvoti. — O gal ir nebūtų blogai, — baigė po valandėlės.

— Aš tada vėl keliausiu į pasaulį. Išmokėsi visiems skolas — bus baigta.

— Ne taip lengva padaryti, brolyti! Žiūrėk, dar, ko gero, gali puikiai apsistatyti. Ne puodas — nepaskambinsi jos visos geros, kol vyrą gauna, o paskui...

— O paskui — rojus gyvenimas! — pertraukiau trumpai.

— Oho! Gali dar iš proto iškraustyti. Nežinai dar, kiek velnių priėdusios moterys, nors ir malonūs padarai atrodo.

Motiejus vėl nutylo ir ėmė galvoti.

Juokingai atrodė žmogus, kuris niekuomet nė dėl jokio menkniekio nesisielodavo ir nesirūpino ateitimi.

— Čia kaltas Tomas — kalbėjo pats sau. — Žiūrėk, jei ko gero, tarnaitės ir šeimininkės be eškant teks vesti. Pagalvok, Motiejau, neužsinerk pats sau virvės ant kaklo!... Bet, — tarė man, — užtenka galvot — eikim miegoti.

Mes atsigulėme. Langus glostė šiurkštaus pustomo sniego debesys, kažkur palėpėse staugė paklydęs vėjas. Matyt, netrukus bus atodrėkis. Jis buvo panašus į mūsų gyvenimą — klaidžiojimą po nežinią — ieškojimą nežinia ko.

— Neapsigauk, Motiejau... — girdėjau kaimyną kartojant tuos pačius žodžius keletą kartų. Matyti, labai galvojo apie ateitį ir svarstė mano pasiūlymą.

Tylėjau ir dėjausi negirdįs. Bet netrukus ir iš tikro nieko ir nebegirdėjau.

Rytą, tik spėjus atsikelti, Motiejus pranešė sprendimą.

— Žinai, Baltrau, važiuosim piršliais.

— Gerai! — nedvejodamas pritariau.

Netrukus Motiejus ėmė rinktis šeimininkę, o jų nestigo...

—o—

Mūsų idiliškasis ketvertukas iširo. Trys susisuko gūžtas ir juokiasi bei pyksta, jei kas nors primena ankstyvesnį nusistatymą, o aš, atsiėmęs iš Motiejaus pinigus, išėjau lengvesnės duonos ieškoti.

Nusipirkau arklį, ratus—ir ėmiau verstis bizniu. O gal ir nusišypsos laimė, gal užsidirbsiu iš savo kilnojamosios krautuvėlės, tiek, kad galėčiau kur nors senatvei namelį pasistatyti. Juk biznis geras daiktas — ne vieną turtingą padaro. O, be to, juk ir įdomu važinėti iš vieno miestelio į kitą, iš vieno turgaus į kitą. Pagaliau—šventadienis ir nedykai praeina: vienur atlaidai, kitur vėl kokios iškilmės, o vyrai, vaišindami mergaites saldainiais, nemaža duoda uždirbti.

Viskas būtų gerai, jei ne konkurencija.

— Pigė, pigė — gera prekė! — rėkia geta žydelis.

Rėkiu ir aš.

— O, čia, čia, čia! Viskas pigiau už grybus! Vyručiai, merginos prie saldainių! Pavaišinsit, pamylės — o čia, čia, čia!

Bet mano žydelis dar garsiau rėkia ir rankas trina. Retkarčiais iškiša iš savo būdos galvą pasižiūrėti, ar daug pas mane pirkėjų.

— Pigė ir gera! Už pusė litą dvidešimt — šokoladė, mermoladė! Panelė, poniutė!

Ir taip kasdien. Nuo rėkavimo net galvą skaudėti ima. Bet ką darysi — gyventi reikia, o tvarka visur turi būti: jei jis rėkia ir niekas nedraudžia, kam aš turiu tylėti!

Kartą pagalvojau ir apie savo draugus. O ką jie beveikia kaip gyvena?

Akyse stojosi ūkis, ilgos pradalgės, kurias su Justinu išvarydavome, per kaktą bėgąs prakaitas. A, kaip buvo malonu gyventi Kaune, koks švarus oras ir koks viliojantis darbas. Išvarai pradalgę po pradalgės — ir pilnas klojimas javo, lyg aukso. Beri pavasarį saujomis grūdus į dirvą — ir visas laukas vasarą žalumu subanguoja... O ką čia turiu, ar matau savo darbo vaisių, nors ištisi metai bastaus...

Kartą vėl atsidūriau gyventame krašte. Važiuodamas pro Motiejaus ūkį nusprendžiau užsukti nakvynės. Vis nekainuos.

— O, Baltrus! Sveikas gyvas! — sušuko linksmai mane pamatęs. — Kur buvai dingęs?

— Po žmones bastaus, — kupčius pasidariau.

— Na, ir uždirbi? — paklausė.

Į šį klausimą nemokėjau atsakyti. O ką aš žinau, — vežime prekių yra, arklį, ratus turiu, o pavalgyti taip pat užtenku. Bet kišenėje — nieks neužkliūva.

— Sunku tiksliai pasakyti, — atsakiau.

— Tai tau! Tai kam bastytis veltui. Geras pirklys viską žino, įgėlė man Motiejus.

Nejau aš niekam netikęs? Ne, šiandien turiu apskaičiuoti!

Iki vakaro dar buvo gana daug laiko, todel tuoj ėmiausi darbo. Suskaičiavau visus saldainius ir ki-

Amatininkai ir amatai

Mūsų kaimas suskato amatų mokytis Tai labai sveikas ir malonus reiškinys.

Kol nebuvo uždaryta Vilniaus Lietuvių Labdarybės Draugija, kas metai raštinėn iš visų mūsų krašto pašalių suplaukdavo daugybė prašymų. Visi prašydavosi padėti amato mokytis. Bet penketas amatų dirbtuvių, Labdarybės D-jos išlaikomų, nieku būdu negalėdavo nė pusės visų prašytojų patenkinti, dėlto, kad tose dirbtuvėse paprastai vis trūkdavo vietų. Meisteris drauge su keliais samdiniais padėjėjais savo dirbtuvėje tegalėdavo vos po kelis mokinius mokyti. Daugiau priimti neleisdavo Amatų Rūmai. Visur dabar visokio mokslo įstaigos verčiamos laikytis „apribojimo politikos". Meisteris negali laikyti mokinių kiek norėdamas, o mokinių stojimas į amatus įspraustas į tam tikras taisykles. Kas turi daugiau nei aštuoniolika metų, kas nėra baigęs 6-ių ar 7-ių pradžios mokyklos skyrių, tam sunku išeiti amato mokslai ir net darbo išmokus sunku gauti specialybės pažymimasis dokumentas, be kurio šiandie verstis amatu beveik neįmanoma.

Kyla klausimas, kas daryti norint patenkinti mūsų kaimo jaunuolius, norinčius amato mokytis.

Lietuvių Labdarybės D-ja dabar uždaryta, amatų dirbtuves kuratorius išnuomojo patiems jų meisteriams, kurie vis tiek negali priimti mokinių daugiau nei leidžia įstatymas. Be to, dirbtuvės ir šiaip pilnos. Ten ir uodui sunku nosį įkišti. Tad lieka viena išeitis — veržtis į miestą ir ten ieškoti vietų pas privačius meisterius. Šitokia „ekspansija" ir patiems mokiniams ir lietuvių visuomenei gali išeiti į sveikatą. Privatus meisteris paprastai neturi daug mokinių. Jei darbo daug, dirba su darbininkais specialistais, o mokinių jam gali būti vienas, du, ne daugiau. Šitokiose sąlygose mokiniui lengviau darbo išmokti, yra kas jį nuolat prižiūri ir pamoko. Be to, meisteris, suinteresuotas, kad jam mokinys greičiau uždirbtų, stengiasi jį išmokyti. Kas kita esti didelėse dirbtuvėse, kur daug mokinių, o maža mokytojų. Ten meisteriui, turinčiam daug rūpesčių, su dirbtuvės tvarkymu, sunkiau sekti mokinį, kuris nuolat reikalingas budrios akies ir priežiūros.

Privatūs meisteriai noriai priima mokinius iš kaimo, ypač lietuvius, žinoma, jeigu yra vietos. Ir priimdami per daug nesibrangina. Už trejų metų terminą, tikriau sakant už trejų metų mokslą, ima po porą, po trejetą šimtų zlotų. Kiti pasitenkina penkiasdešimčia zlotų, o kai kurie ir visai nieko neima. Nelygu meisteris, nelygu mokinys. Jei kas moka įtikti ir patinka savo meisteriui, gali visai nebrangiai amato išmokti. Tiesa, kaime ar mieste mažai uždirbančiam žmogui šimtas ar du šimtai zlotų—didelis pinigas, iš karto sunkiai padaromas. Bet meisteriai sutinka ir dalimis gauti suderėtus pinigus. Kita vertus, kas apsukresnis, nesunkiai ir paskolinti galėtų šitą sumą, jei ne kaime, tai mieste. Nors ir sunkūs laikai, bet vis dėl to vienur kitur dar galima aptikti piningingą žmogų, tik reikia paieškoti.

Savo prisidėjus, žinoma, lengviau gauti ir iš kito. O pridėti verta. Pas gerą meisterį išėjęs mokslus gerų, dorų lietuvių ūkininkų vaikas bus tikra laimė tėvams. Trejems metams praslinkus, ims uždarbiauti ir jei nieko neduos ūkiui, tai nors ir pats nereikalaus. Geras amatininkas — visur labai vertinamas, mieste, miestelyje ir kaime, tik svarbu, kad sąžiningai ir laiku atliktų savo darbą.

Trejus metus pasimokęs, mokinys gali laikyti samdinio egzaminą, jeigu buvo pirmais savo mokslo metais pasirašęs sutartį su Amatų Rūmais ir jeigu, mokydamasis amato, lankė papildomuosius vakarinius amatininkų kursus, kurie per trejus metus būtinai reikia išeiti. Jei kas sugaišta kur, negali laiku egzamino laikyti. Neleidžia Amatų Rūmai. Į vakarinius kursus stojant, reikia turėti, kaip pradžioje sakyta, bent 6 skyriai pradžios mokyklos ir nedaugiau kaip 18 metų. Kas jau daugiau pagyvenęs, tam sunkiau, bet apsukresni „įsisuka", kur reikia, ir gauna samdinio diplomą. Samdinys, dar trejus metus padirbėjęs, gali laikyti antrą egzaminą meisterio vardui ir teisėms įsigyti. Šitokį egzaminą išlaikęs, jis jau gali kitus mokyti ir savo vardu įkurti dirbtuvę. Samdinys, kol neturi įsigijęs meisterio teisių, gali dirbti ir uždarbiauti, bet jo teisės savajai dirbtuvei įsisteigti dar apribotos.

Kas veikti tiems, kurie turi daugiau nei aštuonioliką metų ir mažiau nei 6 skyrius? Tokie kandidatai, norėdami amato mokytis, galėtų įstoti pas meisterį kaip darbininkai, ne kaip mokiniai. Bet, aišku, jie tik darbininkų vardą turėtų, nes iš tikrųjų būtų ir gi mokiniai. Tokiems būtų sunkiau sudaryti su Amatų Rūmais sutartį. O be sutarties jie negalėtų laikyti egzamino, nors ir kažin kaip gerai savo darbo ilgainiui išmoktų. Šitokie amatininkai pas meisterius ir gi gali visai gerai uždarbiauti, tik jie neturės teisių. Bet reikia žinoti, kad geri specialistai, kada jų darbas visų gerai vertinamas, ilgainiui gali ir teises įsigyti. Taigi ir daugiau metų turintiems, rodos, verta būtų pamėginti laimės, ypač kai į amatus einantiems kol kas dar nereikia jokios deklaracijos ir vaivadijos leidimo. Šiemet iš mūsų kaimo į Vilnių atvažiavo amatų mokytis vienų vyrų per dvidešimt. O yra dar ir mergaičių. Visi naujokai, žinoma, nesutilpo lietuvių dirbtuvėse. Žymi dalis susirado sau vietas pas gerus, žinomus miesto meisterius.

Iš šių mokinių ilgainiui turėsime susilaukti gerų specialistų.

Norint savo vaiką atiduoti į amatus, reikia pirmiausia jį atsivežti su savimi ir tuomet tik ieškoti vietos pas meisterį. Be mokinio sunku derėtis, nes niekas nenori pirkti katino maiše ir pirmiausia reikalauja parodyti kandidatą. Vietos ieškoti pas įvairios rūšies meisterius geriausia su lietuviais amatininkais, kurie jau kelinti metai dirba mieste ir pažįsta žymesnius specialistus. Čia reikia pastebėti, kad ir mieste tų vietų nėra be galo daug. Tenka gerokai pavaikščioti; kol pasiseka naujoką kam nors įpiršti. Ypač sunku šaltkalviams vieta susirasti. Vieta ieškoti geriausia sezono metu, rudenį ir pavasarį. Šiemet atvykę amato mokytis mokiniai kuratoriaus priimami į Labdarybės D-jos bendrabučius, ir dauguma jau įstojo. Taigi, nors ir sunkiomis aplinkybėmis šiemet gyvename, be savo labdaringosios draugijos, bet galime pasidžiaugti susilaukę naujų mokinių amatininkų. Čia tenka garbės ir tėvams, kurie supranta amatų reikšmę šių dienų gyvenime ir nenusimindami leidžia savo vaikus mokytis. Jei iš šimečių naujokų susilauksime gerų darbininkų, mūsų džiaugsmas bus visai pagrįstas. Naujiems kandidatams daugiau vietų susirasti šiemet jau bus sunku. Jiems, tur būt, teks lukterėti kitų metų.

Akivara.

tas prekes ir galėjau pasakyti, kiek jos vertos.

Daugiau prakaituodamas, nei sugulusius rugius kirsdamas pagaliau viską apskaičiavau ir nusiminiau: nejau per metus tik penkiasdešimt du litus teuždirbau?

Kai vakare savo uždarbį pasisakiau Motiejui, šiš gardžiai nusijuokė ir nė vienu žodžiu nepaguodė.

— Ir kas iš to, Baltrau! Būtum, kaip žmogus, dirbęs ir daugiau būtum užsidirbęs. O ką dabar turi? Ką veiktum susirgęs ar pasenęs?

Vietoj atsakymo tylėjau.

— Žinai, brolau, mesk šį amatą — jis ne tau tikęs — ir eik tarnauti — vis bus geriau: nebus baltos rankos, bet šį tą turėsi.

Pagalvojau, kad iš tikro taip geriau būtų.

— Bet kas dabar samdys — visi jau turi.

— Aš dar neturiu ir niekur negaunu, — skubiai pasiūlė Motiejus.

Nusišypsojau. Vėl čia?

— Gerai, tik dar turiu parduoti prekes, — sutikau nedvejodamas, o vakare Motiejus juokėsi savajai:

— Štai, piršlys melagis pas mus tarnauti ateis.

— Kad ir melagis, bet geras, — atsakė ji. — Ar mes nelaimingi! — pridėjo, apsikabindama vyro kaklą.

Mačiau, kad Motiejus buvo pasikeitęs — nebe ano meto Motiejus. Įsitikinau, kad šioje žemėje į džiaugsmą ir laimę žmones veda meilės kelias.

(Galas).

Ar įmanomas dabar karas?

Pasauliniam 1914 — 1918 metų kare dalyvavo 39 valstybės. O dabar ar įmanomas karas? Šį klausimą sprendžia Austrijos profesorius Stepnas Pasoni savo knygoje „Totalinio karo ekonomika", Viena, 1938 metai.

Skaitant šią knygą, nenoromis persiimi optizmu. Sunku, tos knygos įtakoje įsivaizduoti, kad kokiai nors didžiajai valstybei ar valstybių blokui būtų pakeliama dabartinio karo našta.

Austrijos mokslininkas smulkiai apskaitė kariaujančių išlaidas dviem atvejais: gynimosi atveju ir puolimo atveju. Ir tai išlaidos tik fronto, bet ne laivyno ir užnugario. Štai kaip atrodo tos milžiniškos išlaidos skaičiais:

Gynimosi atveju kiekviena didžioji valstybė turės išleisti frontui vien geležies ir plieno (bėgiai, spygliuota viela, įvairi fronto statyba, kliūtys) iki 9 milijonų tonų, cemento iki 8 milijonų tonų. Iš ginklų: kulkosvydžių nuo 100 iki 200 tūkstančių kasmet. Patrankų apsigynimui iki 13.000, puolimo atveju iki 23.000, su kasmetiniu atnaujinimu iki 100%.

Tuo tarpu kiti specialistai, kaip generolas Armango, skaito, kad būsimam kare reikės turėt mažiausiai 12 patrankų (armotos) vienam fronto kilometrui. Gener. Eimansbergeris sako, kad tam pačiam plotui reikalinga mažiausiai 16 patrankų: O žymus artileristas Herras reikalauja 30 baterijų vienam kilometrui gynimosi atveju ir 47 baterijų puolimo atveju.

Zenitinė artilerija turi duoti mažiausia 12 patrankų vienam kilometrui.

Tuo būdu išeina, kad puolimo kare reikalinga turėti mažiausia 40.000 patrankų ir kasmet tiek pat jų pagaminti.

Puolančioji valstybė dar turi turėti 60.000 minosvaidžių, o besiginančioji — 12.000.

Įdomiausi tai tankų skaičiai. 1933 metais anglų karo specialistas Hartum padarė stačiai fantastiškus apskaičiavimus: kariuomenė iš 200 divizijų, arba iš 1.500.000 karių turi turėti nuo 150.000 iki 185.000 tankų.

Generolas Eimanbergeris, pasiremdamas Amienso kautynėmis, apskaitė, kad ateityje trims tokioms kautynėms reikės turėti mažiausia 95.000 tankų, skaitant 300% nuostolių į metus. Tuo būdu tankų gamyba kasmet turi siekti 300.000.

Aviacijos pareikalavimai nemažesni būsimam kare. Kautynėms 30 kilometrų plote generolas Eimansbergeris reikalauja 6750 lėktuvų (4350 bombonešių ir 2.400 naikintuvų). Kasdien netenkant 25% lėktuvų! Profesorius Pasoni šitą apskaitymą laiko nepakankamu. Jo manymu, šie skaičiai būsimam prancūzų - vokiečių fronte bus žymiai aukštesni.

Apskritai imant, kyla klausimas, koks bus karo reikmenų pareikalavimas būsimam kare? Profesorius Pasoni tiksliai apskaito, kad kiekviena didžioji valstybė turės išleisti besigindama iki 15 milijonų tonų plieno kasmet, o puldama nemažiau 40 milijonų tonų plieno. Įdomu, kad Amerikos Jungtinių Valstybių karo specialistas Emeni prieina tų pačių išvadų.

Kiek reikės žmonių būsimąjį frontą aptarnauti? Remiantis buvusiu pasauliniu karu, reikalinga skaityti 25 žmonių vienai patrankai, 20 žmonių zenitinei patrankai, 10—lengvai lauko patrankai, 7 žmones sunkiajam kulkosvydžiui, 5—vienam prožektoriui, 35 — sunkiam tankui ir 15 lengvam tankui. Tuo būdu, gynimosi kare reikės mažiausia 3.000.000 karių, o puolamajam karui—dvigubai.

Generolas Debenei ir generolas Herras laiko šiuos skaičius nepakankamus ir sako, kad žmonių skaičius būsimam kare turės būti lygiai dvigubas.

Profesorius Pasoni toliau apskaitė, kad vienam kareiviui reikalinga 9 darbininkų, kurie jį aptarnautų būdami užnugaryje. Tai gynimosi atveju. Puolančioj valstybėj fronto kareivį galės aptarnauti nemažiau 12 užnugario žmonių. Taigi, kad pirmu atveju reikalinga turėti apie 50.000 000 darbininkų, o antru atveju — apie 80.000.000.

Įdomūs ir mineralinio kūro skaičiai. Frontui ir užnugariui reikės mažiausia nuo 30 iki 40 milijonų tonų naftos kasmet. O jei prie to skaičiaus pridėti karo ir prekybos laivyno pareikalavimus, tai reikės dar pridėti 30.000.000 tonų kasmet.

Kaip matome, stačiai atstronominiai skaičiai. Kaip nedidintų savo atsargos feldmaršalas Geringas, jų tur būt neužteks ir vienam mėnesiui. Nors Sauerveinas tvirtina, kad vokiečių karo sandėliuose Geringas surinko maisto produktų 6 mėnesiams, naftos 3 mėnesiams ir plieno pusei metų, bet jei tikėti prof. Pasoni, Herrui ir kitiems mokslininkams, naujas pasaulinis karas beveik neįmanomas. Tiesa, šį optimizmą šiek tiek sugriauja ta aplinkybė, kad 1914 metų karo išvakarėse eilė mokslininkų tą patį tvirtindavo... Kariaujančių valstybių atsargos, sako jie, neužteksią ir „trims mėnesiams". Taigi, kaip mes žinome, gyvenimas kartais sugriauja ir tiksliausius apskaičiavimus. „S.".

Anglijos premjeras ČEMBERLENAS šio mėn. 22 d.buvo atvykęs į Vokietiją antrą kartą pasimatyti su HITLERIU.

• KORESPONDENCIJOS •

Palūšė, Švenčionių apskr. *Neaiškus „Ryto" namo likimas.* Didžiojo karo metu Palūšės miestelyje įsisteigusi lietuvių pradžios mokykla neturėjo tinkamų patalpų. Tik 1929 m. Švenčionių Švietimo „Ryto" Draugijos rūpesčiu buvo pastatytas Palūšėje namas, į kurį ir perkelta buvo toji mokykla.

Po trijų metų (1932 m.) Palūšės lietuvių pradžios mokykla, švietimo valdžios sprendimu, buvo uždaryta. Namas liko tuščias. Kitais metais (1933) tame pačiame name pradėjo veikti Švenčionių „Ryto" lietuviškoji skaitykla ir apsigyveno jos vedėjas Palūšės vargoninkas.

Po trijų metų (1936) ir skaitykla buvo uždaryta. Tuomet „Ryto" valdyba tam tikru raštu namą atidavė Palūšės klebono kun. Pr. Prunskio žinion, kad naudotųsi katalikų akcijos reikalams. Nuo to laiko iki šiol tame name būdavo Eucharistijos karžygių susirinkimai, bažnytinio choro bandymai ir gyveno vargonin.

Dabar šio mėnesio 10 d. į Palūšę buvo atvykęs Kaltinėnų valsčiaus vaitas Runavičius, kuris su vietos valstybinės pradžios mokyklos vedėju Galatėliu apžiūrėjo tą namą, suskaitė jo duris, langus, viską surašė ir, užėjęs pas kleboną, parodė jam raštą, kad uždarytos Švenčionių „Ryto" Draugijos kuratorius tą namą yra išnuomojęs vietos pradžios mokyklai. Kartu pareikalavo, kad iš to namo išsikeltų vargoninkas ir kad būtų iškraustyti kiti daiktai. Klebonas taip pat parodė raštą, kad jis tą namą yra gavęs katalikų akcijos reikalams. Švenčionių „Rytas" atidavęs namą vietos žmonių reikalams todėl, kad prie jo statymo yra pridėjusi visa parapija.

Tuomet vaitas pareikalavo visa tai išdėstyti raštu, ką klebonas ir padarė. Vaitas ir mokytojas, pasiėmę raštą, išėjo.

Kitą dieną mūsų klebonas kun. Prunskis apie tai pranešė Arkivyskupui raštu.

Dabar visa parapija yra susidomėjusi, koks bus tolimesnis to namo likimas. *Bekampis.*

Adutiškis. *Medalikėliai.* Vietos klebonas kun. Banevičius iš eilės keletą šventadienių per lietuviškus pamokslus ragino žmones įsigyti tam tikrus stebuklingus medalikėlius. Pagaliau vieną sekmadienį tuos medalikėlius išdalino bažnyčioje, liepdamas kiekvienam gavusiam medalikėlį ateitį pas jį ir užsirašyti į tam tikrą knygą, kad gautų atlaidų. Daugelis kun. klebono paliepimą ir išpildė.

Pagaliau štai kas paaiškėjo. Vis užsirašiusieji gavo knygutes „Dypłomik Milicji Niepokolanej" su tų asmenų įrašytais vardais, pavardėmis ir su pažymėjimais, kad gavę tas knygutes esą organizacijos „Milicji Niepokolanej" nariai.

Teko sužinoti, kad daugelis lietuvių parapijiečių kitą dieną tuos medalikėlius klebonui sugrąžino, prašydami juos iš tos organizacijos narių sąrašo išbraukti. *Šulas.*

Pirktinė II, Švenčionių apskr. *Nužudytas susipratęs lietuvis.* Netoli nuo Pirktinių yra nelietuvių Čekavičių dvaras Reskaučizna. Pernai vienas Čekavičių, susidėjęs su savo bernu, nužudė savo tėvą. Teismas už tai jį nubaudė kalėti iki gyvos galvos. Dabar panašiai padarė ir jo brolis. Rugsėjo 4 d. atvykęs su kitais mušeikomis į Baguciškėj suruoštus lietuvių jaunimo šokius pradėjo ten esančius vyrus daužyti. Vieną Pirktinių gyventoją— Kazį Zukulą bemušdami ir nužudė... Kiti du sunkiai sužeisti ir dabar guli Švenčionių ligoninėje.

Nužudytasis a. a. Kazys Zukula palaidotas Švenčionėlių kapinėse. Ji palaidojo gausiai susirinkę apylinkės lietuviai gyventojai, kurie velionį pagerbė kaip buvusį darbštų ir pavyzdingą lietuvį.

A. a. K. Zukula buvo vietos uždaryto Liet. šv. Kazimiero d-jos skyriaus narys ir pasižymėdavo rengiant skyriaus lietuviškus vakarus.

Aukščiau minėti mušeikos dabar yra suimti ir laikomi Švenčionių kalėjime. *—as-is.*

Dūkštas. *Pavyko loterija.* Šio mėnesio 14 d. Dūkšto parapijos bažnyčioje buvo Šv. Kryžiaus atlaidai. Jose dalyvavo 13 svetimų kunigų ir šios ir kitų parapijos šiaip žmonių. Kitų kunigų tarpe buvo ir buvęs šios parapijos (dabar Marcinkonių) klebonas kun. Z. Butkevičius.

Per sumą gražiai giedojo vietos vargoninko Petro Umbražūno vedamas lietuvių bažnytinis choras. Ypatingą įspūdį padarė vienų vyrų sugiedota Marijos giesmė.

Pažymėtina, kad Dūkšto bažnytinio choro dalyvių skaičius vis didėja. Dabar jį sudaro 14 moterų ir 17 vyrų. Linkėtina, kad jis ir toliau didėtų ir stiprėtų.

Kaip „Aide" jau buvo rašyta, šių atlaidų proga buvo surengta loterija, kurios pelnas paskirtas bažnyčios atnaujinimo reikalams. Loterija turėjo didelį pasisekimą. Per tris valandas bilietai buvo išpirkti. *Ten Buvęs.*

VILNIAUS KRONIKA

Choristai vis dar negauna leidimų

Kaip jau buvo skelbta, Vilniaus lietuvių „Varpo" choras dar šių metų rugpiūčio mėnesio pradžioje yra gavęs administracinės valdžios leidimą išvykti gastrolėms į Lietuvos valstybę. Bet leidimas duotas su sąlyga, kad į provinciją išvykę atostogauti choro dalyviai (nenuolatiniai Vilniaus gyventojai) dar išsirūpintų apskričių storastų įstaigų atskirus leidimus. Visi provincijon išvykę choristai tuo reikalu paklabeno storastijų įstaigų duris. Jų prašymai priimti, bet iki šiol iš jų dar nė vienas nėra gavęs nei leidimo, nei jokio atsakymo. Teko girdėti, kad dar nėra gavęs (Švenčionių apskrities storastijoje) leidimo ir choro vedėjas Julius Sinius.

Bet vis dėlto choras ruoštis nepaliauja. Jis daro dainavimo bandymus antradieniais ir penktadieniais. Pradeda 20 val.

Atidėta skaityklos vedėjo byla

Šio mėnesio 21 d. Vilniaus Apeliacijos teismas nagrinėjo buv. „Ryto" skaityklos (Dubiniuose, Lydos apskr.) vedėjo Vinco Staselio bylą, kurioje Apygardos teismas jį yra nubaudęs už norą atplėšti Lenkijos valstybės dalį 3 metams kalėjimo. Bet tą dieną byla svarstyti nebaigta. Gynėjo prašomas Apeliacijos teismas bylą atidėjo kitam kartui, kad būtų padaryti visų pas V. Staselį rastų lietuviškų knygų vertimai.

Baigiami spausdinti lietuviški kalendoriai

Tenka sužinoti, kad Vilniuje jau baigiami spausdinti du lietuviški kalendoriai: vienas ūkininkams knygos pavidalo ir antras sieninis, kasdien nuplėšiamas.

Kalendoriai būsią nemaži ir įdomūs. Kai išeis iš spaudos, pasistengsime apie tai pranešti.

Išėjo naudinga knyga

Šiomis dienomis Vilniuje išėjo iš spaudos ūkininkams labai svarbi ir naudinga knyga — „Naminių gyvulių gydymas". Knyga turi 227 puslapių; joje aprašomos įvairios gyvulių ligos ir nurodomi visoki gydymo būdai. Aprašymai pajvairinti atitinkamais piešiniais.

„Lietuvos Aido" korespondentas Vilniuje

Šiomis dienomis Vilniuje viešėjo Kauno dienraščio „Lietuvos Aido" korespondentas Varšuvoje Stasys Leskaitis. Ta proga jis buvo atsilankęs pas Vilniaus vaivadą p. Bociański ir mūsų laikraščio redakcijoje.

Taip pat mūsų redakcijoje buvo atsilankiusi Vilniuje viešinti buv. Vytauto Didžiojo gimnazijos absolventė, o dabar Kaune Jungtinių Amerikos Valstybių konsulato valdininkė Elena Vaivadaitė.

Gervėčių valsčiaus atstovai lankėsi kurijoje ir kuratorijoje

Rugsėjo 21 d. į Vilnių buvo atvažiavę Gervėčių parapijos lietuvių atstovai — Vaclovas Mileišis ir Julius Jankavičius, kurie lankėsi Arkivyskupijos Kurijoje ir Mokyklų Kuratorijoje. Jie prašė arkivyskupo ir kuratoriaus, kad jų valsčiuje veikiančiose pradžios mokyklose tikybos mokslas būtų dėstomas lietuvių kalba. Arkivyskupo prašė žodžiu, o kuratoriui įteikė prašymą raštu.

Teko sužinoti, kad vienur ir kitur užtikrinta, kad Gervėčių valsčiaus lietuvių prašymas tikybos dėstymo reikalu būsiąs išspręstas palankiai.

Irgi „informacijos"

Neseniai buvo rašyta, kad Vilniuje esančiai „Kultūros" privatinei mokyklai ir valdžios lietuviškai mokyklai (Nr. 41) kapelionu yra paskirtas neseniai baigęs Belgijos Liuveno universitete visuomeninius mokslus kun. K. Pukėnas. Iš šios mūsų žinios kai kurie lenkų laikraščiai padarė savo tikrą sensaciją. Vieni parašė, kad kun. Pukėnas esąs atvykęs iš Kauno, kiti jį padarė kanauninku ir paskyrė „Ryto" pradžios mokyklų (jų nė vienos nėra) kapelionu.

Vėl neseniai išėjo iš spaudos vienkartinis iliustruotas žurnalas „Jaunimo Balsas". Pasirodžius apie tai „Aide" žiniai, vienas Vilniaus lenkų dienraštis pranešė, kad Kisielius gavęs leidimą vienkartiniam leidiniui „Jaunimo Balsas", kuris išeisiąs šį šeštadienį.!

Žodžiu, tokios „informacijos", kurių ir suprasti sunku.

Prieščekiškas mitingas Vilniuje

Šio mėn. 21 dieną Vilniuje Ožeškienės aikštėje buvo sušauktas mitingas, kurį atidarė p. Janušas Ostrovskis. Po to eilė kalbėtojų pasisakė prieš Čekoslovakijos vyriausybės tautinių mažumų politiką ir reikalavo Užolzės gyvenamas lenkų dvi apskritis prijungti prie Lenkijos.

Vietos Ozonas leis dienraštį

Prieš keletą savaičių Vilniuje pradėjo eiti nedidelis savaitinis laikraštis „Naród", iš kurio turinio matyti, kad tai esąs vietos Ozono organas. Paskutiniame šio laikraščio numeryje buvo pranešta, kad nuo šio mėn. 25 dienos „Naród" eisiąs kaipo dienraštis.

Redakcijos atsakymai

Kikiliui. Prašome mums atsiųsti. Už bendradarbiavimą būsime dėkingi. Tie prenumeratoriai bus išbraukti.

Lietuviui. Nevešių ir Rizgūnų korespondencijų negalėsime įdėti. Prašome parinkti kitokių žinių. Spėjame, kad ten atsirastų ir malonesnių dalykų.

Vyčiui. Tuo reikalu galėtute kreiptis atskirai į Lietuvių Labdarybės likvidatorių ir į tos šaltkalvių dirbtuvės vedėją.

P. A. Herbačevskiui. Tamstos laišką gavome, bet, deja, negalime įdėti, kadangi apie Tamstos sugrįžimą buvo tik gandų, kuriuos pakartojo lenkų spauda.

J. V. Visa tai ištyrę, galėsime parašyti plačiau. Prašome būti mūsų bendrabarbiu.

Vilkui. Geriau būtų tokias mintis paskleisti gyvu žodžiu. Nauda būtų didesnė. Mes tuo galėsime pasinaudoti pasitaikius tinkamai progai.

Vilniaus Lietuvių Meno ir Literatūros Draugija

šio m. rugsėjo mėn. 25 d. (sekmadienį) Vytauto Didž. gimnazijoje

rengia

vaidinimą

Programoje: Sofijos Čiurlionienės 3 v. kom. „Pinigėliai".
Režisuoja — J. Astaška.
Dekoracijos — E. Grajevskio.
Pradžia 19 val. Bilietai nuo 20 sk.

Lietuvos—Vokietijos susisiekimo konferencija

„Lietuvos Aidas" rašo, kad rugpiūčio 25 d. Kaune prasidėjusi ir šiomis dienomis pasibaigusi Lietuvos—Vokietijos susisiekimo eilinė penkioliktoji konferencija svarstė tiek prekių ir gyvulių, tiek prekių ir bagažo vežiojimo klausimus. Be Vokietijos ir Lietuvos geležinkelių atstovų šioje konferencijoje pirmą kartą dalyvavo ir Lenkijos geležinkelių atstovai, nes turėjo būti svarstomas Lenkijos geležinkelių prie šio susisiekimo prisidėjimo klausimas ryšium su Vokietijos — Lietuvos susisiekimo praplėtimu į visas Vokietijos stotis. Kaip žinoma, iki šiol šis susiekimas apribotas tik Rytprūsių stotimis.

Konferencijoje nutarta į šį susisiekimą priimti ir Lenkijos, kaipo tranzito, geležinkelius, tuo pačiu ir Vokietijos—Lietuvos susisiekimą išplėsti į visas Vokietijos stotis. Be to, nutarta į šį susisiekimą įtraukti ir Lietuvos—Lenkijos geležinkelių perėjimo punktą Vievis—Zaviasai, nes prekės tarp Vokietijos ir Lietuvos gali būti vežamos tranzitu per Lenkiją nepaliečiant Rytprūsių.

Konferencijoje galutinai susitarta dėl Vokietijos—Lietuvos prekių ir keleivių bei bagažo tarifų naujos laidos išleidimo. Be to, aptarta visa eilė kitų, mažesnės svarbos klausimų.

Konferencijos nutarimai bus įgyvendinti, kai juos patvirtins susisiekimo ministeris.

— Šio mėnesio 15 d. suėjo 10 metų, kai Kaune leidžiamas Lietuvių Tautiškojo Jaunimo Sąjungos laikraštis „Jaunoji Karta". Šis jubiliejus gražiai paminėtas atskiru „Jaunosios Kartos" numeriu. Dabar „J. K." yra savaitinis žurnalas. Jį redaguoja Pranas Razma.

Įvairumai

Ir pinigai bėga iš Europos

Paskutinių dienų anglų spauda daug dėmesio kreipia į Amerikos Jungtinių Valstybių finansų ministro Morgenthavo kalbą, kurioje jis be kita ko pareiškė: iš Europos valstybių pradėjo bėgti įvairios valiutos, norėdamos persiorientuoti į Amerikos Jungtinių Valstybių dolerius. Tas pinigų bėgimas iš Europos šiuo metu esąs toks didelis, kokio dar nesą buvę pasaulio istorijoje. Paskutinės savaitės metu Europos valiutų doleriais esą paversta už kelių milijonų dolerių vertę. Tačiau Amerikos Jungtinėms Valstybėms dėl šio reiškinio nesą jokio pamato nerimti. Reikią į tai žiūrėti kaip tik antraip: jei Europos valstybių gyventojai randą reikalo savo pinigus siųsti į Amerikos Jungtines Valstybes, tai Amerikos Jungtinėms Valstybėms nebelikę nieko kito daryti, kaip tik tuos pinigus pasaugoti ir paglobоti. Toliau savo kalboje Morgenthavas pareiškė, kad būtų labai blogai, jei tie pinigai taip pat staiga pradėtų iš Amerikos Jungtinių Valstybių plaukti atgal.

Vienas anglų laikraštis savo skiltyse praneša, kad per paskutines dvi politinio įtempimo savaites iš Londono užsienio valiutos pinigų rinkos į Amerikos Jungtines Valstybes esą išplaukę ne mažiau kaip už 150 milijonų svarų. Aukso išvežimas iš Londono į Amerikos Jungtines Valstybes laivais per paskutines tris savaites buvęs nepaprastai gyvas. Ir visas tas auksas esąs nupirktas Europos pinigais.

Kokia įtempta yra politinė padėtis, matyti ir iš to, kad Lloydas jau prieš kelias dienas nutraukęs draudimus nuo karo. Daugelyje Europos sostinių žymiai nukrito vertybių popieriai. Bet, vėl kita vertus, kai kurios valstybės deda visas pastangas kovoti su tokiais pinigų biržos panikos padariniais ir stropiai saugo, kad valiutos plaukimas būtų sustabdytas. Yra imamasi taip pat griežtų priemonių prieš visus tuos asmenis, kurie toki įtempimo metu stengiasi bet kuriais nešvariais būdais užsiimti įvairiomis piniginėmis spekuliacijomis. Tai padaryti šiais laikais yra daug lengviau, nes daugelyje valstybių yra įvestos griežtos valiutų kontrolės.

Hitleris ir Čemberlenas antrą kartą

mas dėl Čekoslovakijoje gyvenančių lenkų ir vengrų galįs sukomplikuoti šiokius tokius taikos laimėjimus.

„K.W." korespondentas ta proga primena, kad kai kurie kiti prancūzų laikraščiai esą supranta Lenkijos nusistatymą.

Ir vengrai pas Hitlerį

Tą pačią dieną (IX 20 d.) visiškai netikėtai atvyko į Barchtesgadeną. Vengrijos premjeras Imredy ir užsienių reikalų ministeris Kanya, kurie taip buvo Hitlerio priimti.

Telegramų pranešimu, Vengrijos ministeriai kartu su Hitleriu aptarė Čekoslovakijos klausimą, kiek jis liečia Čekoslovakijoje gyvenančius vokiečius ir vengrus.

Po pasitarimo Vengrijos ministeriai tuojau lėktuvu išskrido atgal į Budapeštą.

Pažymėtina, kad šiuo metu atsirado Vokietijoje Vengrijos valdytojas Horty, kuris esą atvykęs į maršalo Geringo dvarus... pamedžioti.

Ką pasiūlė anglai ir prancūzai čekams

Jau buvo minėta, kad šio mėn. 18 dieną Londone ilgai posėdžiavo Anglijos ir Prancūzijos ministeriai, svarstydami Čekoslovakijos klausimą. Minėjome taip pat, kad abiejų didžvalstybių vyriausybės priėjusios vienos nuomonės. Tačiau kol kas vis dar neskelbiama, kokia, būtent, yra toji nuomonė.

Žinome tik tiek, kad šio mėn. 19 dieną (pirmadienį) Anglijos ir Prancūzijos vyriausybės įteikė Čekoslovakijos vyriausybei notą, reikalaudamos kuo greičiau atsakyti.

Čekoslovakijos vyriausybė, gavusi notą, tuojau susirinko posėdžio, kuris nusitęsė gana ilgai. Kitą dieną (IX-20 d.) posėdis buvo tęsiamas ir po to Čekoslovakijos atstovai Paryžiuje ir Londone pareikalavo smulkesnių žinių apie Prancūzijos ir Anglijos vyriausybių nusistatymą.

Atsakydamos į tai abiejų didžvalstybių vyriausybės per savo pasiuntinius Prahoje pasiūlė Čekoslovakijos vyriausybei atsiimti savo notą, nes šiuo metu esą nemanoma perduoti Čekoslovakijos-Vokietijos konflikto Tarptautiniam Teisingumo Tribunolui.

Sužinojusi apie tai, Čekoslovakijos vyriausybė tuojau sušaukė ministerių kabineto posėdį, kuris užtruko visą naktį. Galutinio atsakymo buvo laukiama šio mėn. 21 dieną rytinėmis valandomis.

Čekai buvo priversti nusileisti

Visą praėjusį trečiadienį (IX-21 d.) buvo laukiama Čekoslovakijos vyriausybės atsakymo į Anglijos ir Prancūzijos notą. Telegramų pranešimu, Čekoslovakijos ministerių kabinetas posėdžiavo visą naktį iš antradienio į trečiadienį ir šio mėn. 21 dieną 2 valandą naktį pas prezidentą Benešą atsilankė Prancūzijos ir Anglijos atstovai, reikalaudami kuo skubesnio atsakymo.

Jau tą dieną popietinėmis valandomis buvo žinių, kad Čekoslovakijos vyriausybė esanti priversta priimti Prancūzijos ir Anglijos notą, kurioje reikalaujama pakeisti valstybės sienas. Tačiau iki šiol dar neskelbiama, kokiose vietose norima pakeisti sienos. Sprendžiant iš Lenkijos ir Vengrijos vyriausybių demaršų ir šiaip daromų pastangų, Prancūzija ir Anglija turbūt bus priėmusios domėn tik vokiečių gyvenamą vadinamąjį Sudetų kraštą.

Vėliau tai patvirtino ir Lenkijos užsienių reikalų ministerija oficiališkame pranešime, kad Londono pasitarimuose nebuvo atsižvelgta į Lenkijos postulatus.

Tą dieną (IX-21 d.) vėlai vakarą jau galutinai buvo žinoma, kad Čekoslovakijos vyriausybė priėmė Prancūzijos ir Anglijos notą ir apie tai pranešė šių valstybių vyriausybėms. Paskelbtame Čekoslovakijos vyriausybės komunikate sakoma, kad notos priėmimas buvusi vienintelė išeitis iš dabartinės situacijos. Remiantis šia nota bus vedamos derybos dėl sienų pakeitimo tose vietose, kur gyvena vokiečiai.

Antras Hitlerio susitikimas su Čemberlenu

Jau po pirmojo Hitlerio su Čemberlenu pasimatymo buvo paskelbta, kad netrukus abu didžvalstybių politikos gyvenimo vairuotojai vėl pasimatysią.

Iš karto buvo numatyta, kad Hitleris su Čemberlenu susitiks kuriame nors Pareinės krašto mieste šio mėn. 19 dieną. Tačiau nesuspėjus Anglijai su Prancūzija susitarti, pasimatymas buvo atidėtas iki šio mėn. 21 dienos, bet nedavus Čekoslovakijai galutinio savo atsakymo, pasimatymas dar kartą buvo atidėtas šio mėn. 22 dienai.

Tą dieną rytą Anglijos premjeras Čemberlenas su savo bendradarbiais lėktuvu išskrido į Vokietiją, kur Pareinės krašte Godesburgo mieste pasimatysiąs su Hitleriu.

Apie pasimatymo rezultatus bus pranešta kitame „Aido" numeryje.

„AIDO" REDAKCIJA ir ADMINISTRACIJA: Wilno, ul. Dąbrowskiego 5 — 1. Administracija priima nuo 9 iki 13 val.

REDAKCIJA gaunamus straipsnius ir korespondencijas taiso ir trumpina savo nuožiūra. Nespausdintų korespondencijų ir smulkesnių straipsnių redakcija nesaugo. Rankraščių savo lėšomis negrąžina.

PRENUMERATA: Metams — 3 auks. Užsienyje — 2 doleriai. Atskiro numerio kaina 10 skatikų. Skelbimų kaina: tik ketvirtame puslapy 20 skatikų už eilutę.

Leidėjas ir atsak. redaktorius Liudvikas Cicėnas. „RUCH" spaustuvė, Tatarska 6. Telef. 21-83